

บทที่ 5

คุณธรรมพื้นฐานสำหรับนักบริหาร

1. กล่าวนำ

สภาพปัญหาการทุจริต การคอร์รัปชัน ความไม่ซื่อตรงเกิดขึ้นในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ทั้งบรรดานักการเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ประกอบการภาคเอกชน และบุคคลทั่วไป จนเกือบเป็นบรรทัดฐานของสังคมไทยในปัจจุบันที่คนบางส่วนยอมรับกันว่าเป็นเรื่องปกติ แม้ประเทศไทยจะประสบภาวะวิกฤติด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมอยู่ก็ตาม แต่สิ่งที่หลายคนเป็นห่วงยิ่งกว่า คือปัญหาด้านศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมของคนในสังคมไทย ซึ่งเชื่อว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะวิกฤติในด้านอื่นๆ ดังคำกล่าวของธานินทร์ กรัยวิเชียร ที่ว่า “ปัจจุบันสังคมไทยกำลังประสบภัยวิกฤตการณ์ด้านคุณธรรมและจริยธรรมอย่างออกอักษม์ สังคมเกิดการแตกแยก เกิดความไม่เท่าเทียมกัน มีการฉ้อราษฎร์บังหลวงเป็นที่แจ้งประจักษ์ ทั้งมีการใช้กำลังอย่างไร้มนุษยธรรมในการระงับข้อพิพาทในวงการราชการ และภาคเอกชน เช่น มีการซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้งในระดับชาติและในระดับท้องถิ่น มีการประมูลซื้อขายตำแหน่งหน้าที่ราชการ มีการสมยอมคบคิดกันในการประกวดราคาค่าก่อสร้างและการจัดซื้อวัสดุของหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ มีการหลีกเลี่ยงการเสียภาษีอากรที่ควรจะต้องชำระตามกฎหมาย และการฉ้อราษฎร์บังหลวง” (สมพร เทพสิทธา, 2551: คำนำ)

“คนดี” ในความหมายที่เข้าใจกันโดยทั่วไป ได้แก่ คนที่มี “คุณธรรมจริยธรรม” ซึ่งหาได้ยากขึ้นในสังคมไทย เพราะทำดีแล้วอาจไม่ได้ดี และยังอาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองหรือครอบครัว ด้วยเหตุนี้สังคมจึงควรมุ่งเน้นการปลูกจิตสำนึกในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมกันอย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งคือการทำ ความเข้าใจความหมายของคำว่า “คุณธรรม” ว่าคืออะไร “จริยธรรม” คืออะไร และจะทำให้คนทั่วไปมีความเข้าใจเบื้องต้นตรงกันได้อย่างไร

ในสังคมไทย มีการกล่าวถึงคุณธรรมและจริยธรรมของผู้นำทั้งฝ่ายภาครัฐและภาคเอกชนอย่างแพร่หลายว่าควรประกอบด้วยเรื่องใดบ้าง ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารงาน **ขององค์กรบรรลุผลสำเร็จด้วยดี และมีประสิทธิภาพ** ผู้นำฝ่ายภาครัฐ ได้แก่ ข้าราชการ พนักงานและลูกจ้างหน่วยงานของรัฐ ทั้งปวงที่มีตำแหน่งบริหาร ในขณะที่ภาคเอกชน ได้แก่ เจ้าของผู้ประกอบการธุรกิจ และผู้บริหารระดับสูงในองค์กรภาคธุรกิจ ซึ่งผู้นำภาคเอกชนอาจรวมเรียกกันว่า “นักบริหาร”

บทนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจความหมายคำว่า คุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนคำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องใกล้เคียงกันว่ามีความหมายและเนื้อหาที่เข้าใจง่ายๆ อย่างไร มีความสัมพันธ์กันอย่างไร คุณธรรมพื้นฐานที่เหมาะสมกับสังคมไทยที่คนไทยทั่วไปควรยึดถือปฏิบัติควรเป็นอย่างไร และคุณธรรมพื้นฐานสำหรับนักบริหารควรมีเพิ่มมากขึ้นกว่าบุคคลทั่วไปอะไรบ้าง

2. ความเข้าใจเรื่องของ คุณธรรมและจริยธรรมในสังคมไทย

2.1 ความหมายของ “คุณธรรม” และ “จริยธรรม”

คนทั่วไปอาจเข้าใจอย่างง่าย ๆ ว่า “คุณธรรม” (Virtue) หมายถึง คุณงามความดีที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยของการอยู่ร่วมกันในสังคม ส่วน “จริยธรรม” (Ethics) หมายถึง ความประพฤติที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งเกิดขึ้นจากคุณธรรมในตัวผู้ปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม ดังนั้น หากกล่าวรวมกันเป็น “คุณธรรมและจริยธรรม” ก็คือ เป็นสิ่งที่ทำให้นักศึกษารู้ได้ด้วยตนเองว่า สิ่งใดควรปฏิบัติ สิ่งใดควรละเว้นการปฏิบัติ เพื่อความสงบสุขของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้อธิบายความหมายของ **คุณธรรม (Virtue หรือ Morality)** ว่า “สภาพคุณงามความดี” และตามพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ของท่าน ประยุทธ์ ปยุตโต คุณธรรม หมายถึง “ธรรมที่เป็นคุณงามความดี สภาพที่เกื้อกูล” สำหรับคำว่า **จริยธรรม (Ethics)** พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้อธิบายความหมาย ของคำว่า จริยธรรม ว่า “ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม”

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า คุณธรรม เป็นนามธรรมเป็นเรื่องของกุศลธรรมที่ควรปลูกฝังในจิตใจ ส่วนจริยธรรม ซึ่งเป็นรูปธรรมเป็นเรื่องของความประพฤติหรือพฤติกรรมที่พึงปฏิบัติที่ควรเสริมสร้างให้เกิดขึ้น ดังนั้น คุณธรรมและจริยธรรมเป็นของคู่กันและมักใช้ประกอบกัน คุณธรรมเป็นปัจจัยให้เกิดจริยธรรม จริยธรรมเป็นผลของการมีคุณธรรม ผู้ใดที่มีคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต ผู้นั้นจะมีจริยธรรมในการประพฤติปฏิบัติ โดยไม่ลักลอบ ไม่ทุจริต คอร์รัปชัน ผู้ใดมีคุณธรรมความเมตตากรุณา ผู้นั้นจะมีจริยธรรมในการประพฤติปฏิบัติช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก มีความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น ไม่ฆ่าสัตว์และเบียดเบียนสัตว์ (สมพร เทพสิทธา, 2551: 121-122) ดังนั้น การที่บุคคลใดมีคุณธรรมและจริยธรรมในการดำรงชีวิตประจำวัน และในการทำงานหรือการประกอบวิชาชีพ ย่อมจะส่งผลให้บุคคลนั้นมีความสุขในการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่นๆ ในสังคม

อย่างไรก็ตาม ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ได้ให้ความหมายของ “คุณธรรม” และ “จริยธรรม” ที่ขยายความออกไป กล่าวคือ “คุณธรรม” หมายความว่า สิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นความดีงาม เป็นมโนธรรม เป็นเครื่องประดับประดาใจ ให้เกลียดกลัวความชั่ว กลัวบาปไฟความดี เป็นเครื่องกระตุ้นผลักดันให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ เกิดจิตสำนึกที่ดี เกิดความสงบเย็นภายใน และเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้น และเหมาะสมกับความต้องการในสังคมไทย ส่วน “จริยธรรม” หมายความว่า กรอบหรือแนวทางอันดีงามที่พึงปฏิบัติ ซึ่งกำหนดไว้สำหรับสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยงดงาม ความสงบร่มเย็นเป็นสุข ความรัก สามัคคี ความอบอุ่น มั่นคงและปลอดภัยในการดำรงชีวิต

2.2 คำที่มีความหมายใกล้เคียงกับ คุณธรรมและจริยธรรม

เพื่อความเข้าใจที่ดีขึ้น ผู้เขียนจะเทียบเคียงความหมายของคำอื่นที่ใกล้เคียงเกี่ยวข้องกับคำว่า คุณธรรม และ จริยธรรม ซึ่งได้แก่คำว่า “จริยศาสตร์” “จริยศึกษา” “ศีลธรรม” และ “จรรยาบรรณ” เพราะคำเหล่านี้มีความหมายที่เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด และบางครั้งก็มีผู้นำมาใช้แทนกันอย่างไม่ถูกต้อง โดยคำดังกล่าวมีความหมายคล้ายกันและต่างกันดังนี้

1) **จริยศาสตร์** เป็นคำผสมของคำ 2 คำ คือ จริย กับ ศาสตร์ โดยมีต้นกำเนิดของคำต่างกัน คำว่า “**จริย**” มาจากภาษาบาลี แปลว่า ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ ส่วน “**ศาสตร์**” มาจากภาษาสันสกฤต แปลว่า วิชา เมื่อนำคำสองคำนี้มาผสมกันจะได้นัยความหมายว่า วิชาที่มีเนื้อหาเรื่องความประพฤติ หรือสิ่งที่ควรประพฤติ และจากการศึกษาความหมายของคำว่า “จริยศาสตร์” ก็มีความหมายและเนื้อหาพาดพิงเกี่ยวข้องกับจริยธรรมและศีลธรรมด้วย

2) **จริยศึกษา** เป็นคำผสมของคำ 2 คำ เช่นเดียวกัน คือ จริย กับ ศึกษา โดยคำว่า “**จริย**” มีความหมายอย่างที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ส่วน “**ศึกษา**” เป็นคำที่มาจากภาษาสันสกฤต แปลว่า การเล่าเรียน การฝึกฝน การอบรม เมื่อนำมารวมเป็นคำเดียวกันจะมีความหมายว่า การเล่าเรียนฝึกอบรมเรื่องความประพฤติเพื่อประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในแนวทางของศีลธรรม และวัฒนธรรมตลอดจนระเบียบกฎหมายของบ้านเมืองแห่งชุมชนและประเทศนั้นๆ

3) **ศีลธรรม** เป็นคำผสมของคำว่า ศีล กับ ธรรม มีความหมายว่า กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ ตลอดจนหลักปฏิบัติทางศาสนาที่บุคคลพึงประพฤติปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ประกอบด้วยคุณธรรม

ศีลธรรม มีความหมายที่แตกต่างออกไปจาก จริยศาสตร์ และ จริยศึกษา กล่าวคือ จริยศาสตร์ จะเน้นที่อุดมคติ หรือทฤษฎีที่ควรปฏิบัติ ส่วนจริยศึกษา จะเน้นที่การเล่าเรียน กระบวนการเรียนรู้ และทั้งสองคำนี้มีความหมายขยายความถึงศีลธรรมด้วย ความเป็นคนดีมีศีลธรรมก็เป็นอุดมการณ์ อุดมคติของชีวิต และเป็นสิ่งที่ทุกคนควรศึกษาเล่าเรียนให้เกิดผลแก่ชีวิตชีวิตอย่างจริงจัง แต่ในความหมายที่ลุ่มลึกที่เป็นความหมายเกี่ยวข้องกับหลักศาสนามากที่สุด กล่าวคือ คนที่มีศาสนาต้องปฏิบัติอยู่ในกรอบของศีลธรรม ส่วนเฉพาะของคำว่า ศีลธรรม ที่เห็นได้ชัดเจนคือ ความหมายในแง่ปฏิบัติและผลของการปฏิบัติ คนที่มีศีลธรรมก็คือคนที่มีศาสนาอยู่ในใจนั่นเอง คำว่า ศีลธรรมจึงมีความหมายใกล้เคียงหรือเหมือนกับคำว่า “จริยธรรม” มากที่สุดอีกคำหนึ่ง

ศาสนา คุณธรรม และจริยธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ศาสนาเป็นที่มาของคุณธรรมและจริยธรรมตามพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มหาธีรราชเจ้า ที่ว่า “ศาสนาเป็นต้นแห่งคุณธรรม เป็นที่รวบรวมคุณธรรมไว้” ศาสนาเปรียบเสมือนดวงอาทิตย์ คุณธรรมเปรียบเสมือนแสงอาทิตย์ จริยธรรมเปรียบเสมือนพลังงานที่เกิดจากแสงอาทิตย์

4) **จรรยาบรรณ** เป็นคำที่นำมาใช้เพื่อเป็นข้อบังคับให้บุคคลในวิชาชีพหนึ่งพึงประพฤติปฏิบัติ ตาม โดยนำความหมายของคำว่า จริย ซึ่งแปลว่า การประพฤติดี และความหมายของคำว่า บรรณ คือ ข้อความที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรบันทึกที่กำหนดไว้ มาใช้เพื่อสร้างบรรทัดฐานของวิชาชีพนั้นๆ กลุ่มอาชีพต่างๆ มักจะจัดทำจริยธรรมหรือความประพฤติที่เหมาะสมสำหรับบุคคลต่างๆ ที่อยู่ในอาชีพนั้น

มาประมวลเข้าด้วยกันเรียกว่า จรรยาบรรณ หรือประมวล จริยธรรม (Code of Ethics) เพื่อให้คนในกลุ่มอาชีพนั้นปฏิบัติตาม เป็นการรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียง ฐานะของผู้อยู่ในกลุ่มอาชีพนั้น เช่น จรรยาบรรณของข้าราชการพลเรือน จรรยาบรรณของครู จรรยาบรรณของแพทย์ จรรยาบรรณของนักบริหาร จรรยาบรรณของผู้ประกอบอุตสาหกรรม เป็นต้น

3. ข้อเสนอการกำหนดคุณธรรมพื้นฐานเพื่อให้คนไทยทั่วไปพึงประพฤติปฏิบัติ

สังคมไทยควรมีคุณธรรมพื้นฐานอย่างไร เป็นเรื่องที่ประชาชนทุกหมู่ควรรหาแนวทางตกลงร่วมกัน ในทัศนะของพลอากาศเอก วีรวิท คงศักดิ์ อดีตวุฒิสมาชิกและประธานคณะกรรมการศึกษาระบบการส่งเสริมธรรมาภิบาลและตรวจสอบการทุจริตในรัฐวิสาหกิจและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความเห็นว่าสังคมไทยในปัจจุบันยังไม่มี “คุณธรรม” ที่มีความชัดเจน และมีการปลูกฝังกันอย่างเป็นระบบโดยเฉพาะเมื่อสังคมไทยเปลี่ยนไปสู่ “สังคมหลากหลายวัฒนธรรม” และมีลัทธิ “ทุนนิยมในกระแสโลกาภิวัตน์” ที่พัฒนาวัฒนธรรมใหม่เข้ามาสู่สังคม ทำให้สภาพคุณงามความดีของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปจนเกิดปัญหาการบกพร่องทางคุณธรรมและจริยธรรมยังเห็นกันอยู่ จึงจำเป็นต้องมีการกำหนด “คุณธรรมใดที่คนไทยควรยึดถือ” เพื่อใช้เป็นกรอบในการกำหนดความประพฤติที่เหมาะสมของสังคม ดังนั้นผู้เขียนจะได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมพื้นฐานสำหรับสังคมไทยไว้ 4 แนวทาง เพื่อให้พิจารณา ดังนี้

3.1 คุณธรรมพื้นฐานสำหรับสังคมไทย 8 ประการ

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมหรือ “ศูนย์คุณธรรม” ได้เสนอคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ สำหรับสังคมไทยในปัจจุบัน ได้แก่ 1) ขยัน 2) ซื่อสัตย์ 3) ประหยัด 4) มีวินัย 5) สุภาพ 6) สามัคคี 7) มีน้ำใจ และ 8) กตัญญู คุณธรรม 8 ประการดังกล่าวสามารถแยกออกเป็น 2 ส่วน คือ คุณธรรมที่คนไทยปฏิบัติและมันตรวจสอบให้มีเกิดขึ้นในตนเองเสมอ ได้แก่ คุณธรรม 3 ประการ คือ “ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด” โดย “ขยัน” หมายถึง มีความขยันหมั่นเพียรเรียนรู้ และอดทนในการปฏิบัติหน้าที่และอาชีพของตน “ซื่อสัตย์” หมายถึง ดำรงตนอยู่ในความซื่อสัตย์ สุจริต และซื่อตรงต่อคำมั่นสัญญาที่ให้กับทุกคน และ “ประหยัด” หมายถึง รู้จักกิน รู้จักใช้ ดำรงตนอยู่ใน “ความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน” คุณธรรมทั้งสามประการนี้เป็นสิ่งที่ปวงชนชาวไทยต้องหมั่นสร้างให้เกิดและดำรงรักษาไว้อย่างต่อเนื่อง

ส่วนคุณธรรมพื้นฐานอีก 5 ประการหลัง เป็นคุณธรรมที่ต้องสร้างให้มีขึ้นในตนเองเมื่อเข้าสู่สังคม และปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ได้แก่ “มีวินัย สุภาพ สามัคคี มีน้ำใจ กตัญญู” โดยการ “มีวินัย” หมายถึง การรักษา “กฎกติกา มารยาท” ที่สังคมนั้นกำหนดขึ้น เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน “สุภาพ” หมายถึง การมีสัมมาคารวะ ใช้ความรู้และเหตุผลในการพูดจาด้วยความสุภาพอ่อนโยน และเปิดใจกว้างต่อความคิดเห็นที่แตกต่างกัน “สามัคคี” หมายถึง การร่วมมือ ร่วมใจในการทำงานร่วมกันให้เกิดความสำเร็จ และเอื้ออาทรต่อทุกคนในสังคมอย่างจริงจัง เพื่อให้สังคมไทยเจริญรุ่งเรือง “มีน้ำใจ” หมายถึง ความเมตตา กรุณา มีจิตใจเอื้อเฟื้อ เพื่อแผ่ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นที่ต้องการ

และมี “จิตอาสา” ที่จะร่วมมือช่วยเหลือกิจการงานต่างๆ ของสังคมให้สำเร็จลุล่วง และ “กตัญญู” หมายถึง การตอบแทนในสิ่งที่ดีและถูกต้องต่อผู้มีพระคุณ เช่นคนไทยต้องกตัญญูรู้คุณต่อ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ที่ทำให้สังคมไทยอยู่อย่างสงบสุขมาจนถึงทุกวันนี้

3.2 คุณธรรมพื้นฐานสำหรับสังคมไทย 10 ประการ ตามข้อเสนอของสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว

ในรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ในสังคมไทย สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว เสนอต่อศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) ได้เสนอคุณธรรมและจริยธรรม ที่ควรเร่งปลูกฝังให้กับประชาชนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนทั้งสิ้น 10 ประการ โดยแบ่งออกเป็น 4 ชุดคุณธรรม ได้แก่ 1) คุณธรรมที่เป็นปัจจัยแรงผลักดัน 2) คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง 3) คุณธรรมที่เป็นปัจจัยเหนี่ยวรั้ง และ 4) คุณธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุน โดยเป็นการจัดกลุ่มคุณธรรมจริยธรรมตามมิติของการแสดงพฤติกรรมเชิงคุณธรรมตั้งแต่ระดับต่อตนเอง (คุณธรรมที่เป็นปัจจัยแรงผลักดัน) ต่อผู้อื่น (คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยงและเหนี่ยวรั้ง) และต่อสังคม (คุณธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุน) ดังนี้

ชุดคุณธรรม	คุณธรรมจริยธรรม
คุณธรรมที่เป็นปัจจัยแรงผลักดัน	1. ความมีวินัย 2. ความอดทน อดกลั้น 3. ความขยันหมั่นเพียร
คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง	4. ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง 5. ความรับผิดชอบ
คุณธรรมที่เป็นปัจจัยเหนี่ยวรั้ง	6. ความมีสติ 7. ความพอเพียง
คุณธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุน	8. ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ 9. ความกตัญญู กตเวที 10. ความเสียสละ

ทั้งนี้ เรณู มีชนะ ได้ประพันธ์ร้อยกรอง **คุณธรรมคำจุนไทย 10 ประการ** ไว้ดังนี้

คุณธรรมนำชีวิตให้มีสุข	ได้ประยูกต์ร้อยกรองให้จำมั่น
หนึ่งพอเพียงเพียงพอให้จำกัน	ส่วนสองนั้นมีวินัยให้ใฝ่ดี
สามมีสติรู้ทันหมั่นระลึก	สี่ให้ฝึกซื่อตรงเป็นศักดิ์ศรี
ห้ารู้คุณกตัญญูกตเวที	หกเมตตาดีแท้เผื่อแผ่กัน
เจ็ดรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม	ส่วนแปดร่วมรับผิดชอบงานสร้างสรรค์
เก้าขยันหมั่นเพียรเข้าด้วยกัน	ส่วนสิบนั้นคืออดทนและอดทน
คุณธรรมคำจุนไทยสิบประการ	ต้องสืบสานปฏิบัติหัดฝึกฝน
ผลที่ได้คือการฝึกเป็นยอดคน	ในวังวนของการสร้างสังคมดี

หากเปรียบเทียบคุณธรรม 8 ประการในข้อ 3.1 และคุณธรรม 10 ประการ ในข้อ 3.2 แล้ว จะเห็นว่ามีคล้ายถึงกันอย่างมากอาจมีความแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดปลีกย่อยบางประการ โดยคุณธรรมที่คล้ายกันหรือเทียบเคียงกันได้เลย ได้แก่ ขยัน (ความขยันหมั่นเพียร) ซื่อสัตย์ (ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง) ประหยัด (ความพอเพียง) มีวินัย (ความมีวินัย) มีน้ำใจ (ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่) และกตัญญู (ความกตัญญูกตเวที) สำหรับคุณธรรมที่ 10 ประการ ในข้อ 3.2 ไม่ได้กล่าวถึงมีเพียง สุภาพ ซึ่งอาจเห็นเป็นคุณธรรมเรื่องรอง และได้เพิ่มเติมคุณธรรมประการอื่นๆ ขึ้นจากคุณธรรม 8 ประการในข้อ 3.1 คือ ความอดทนอดกลั้น ความรับผิดชอบ ความมีสติ และความเสียสละ

3.3 คุณธรรมพื้นฐาน 7 ประการ ในเรื่องการยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องและชอบธรรม (Integrity)

ธานินท์ กรัยวิเชียร (2551: 33-38) กล่าวว่า หัวใจของคุณธรรมและจริยธรรมก็คือ การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องและชอบธรรม “Integrity” ซึ่งมีความหมายลึกซึ้งและกว้างขวางมาก เพราะเป็นที่รวมของความถูกต้องทั้งหลายทั้งปวง และหากผู้ใดเป็นผู้ที่ยึดมั่นในความถูกต้องและชอบธรรมแล้ว ก็ย่อมจะต้องประพฤติตนอยู่ในกรอบของคุณงามความดี กฎหมายและศีลธรรมเสมอ

ในอังกฤษได้ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนในเรื่องคุณธรรม เพราะถือว่าการเป็น “เด็กดี” สำคัญกว่า และต้องมาก่อนการเป็น “เด็กเก่ง” ดังนั้น คือ 1) สัจจะ พูดความจริง (Truth) 2) ความซื่อสัตย์สุจริต (Honesty) 3) ความระลึกในหน้าที่ (Sense of duty) 4) ความอดทนอดกลั้น (Patience) 5) ความเป็นธรรม (Fair play) 6) ความเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Consideration of others) และ 7) เมตตาธรรม (Kindness)

การที่บุคคลใดจะได้ชื่อว่าเป็นผู้มี “Integrity” หรือเป็นผู้ที่ยึดมั่นในความถูกต้องและชอบธรรม บุคคลนั้นจะต้องปฏิบัติครบถ้วน 3 ขั้นตอน คือ 1) พินิจพิเคราะห์แยกแยะได้ว่า สิ่งใดเป็นสิ่งที่ถูกต้อง หรือ สิ่งใดเป็นสิ่งที่ผิดให้กระจ่างชัด (Discerning what is right and what is wrong) 2) ปฏิบัติตามสิ่งที่ตนเชื่อว่าถูกต้องอย่างเคร่งครัด แม้จะทำให้ลำบากหรือเสียผลประโยชน์ก็ตาม (Acting on what you

have discerned, even at personal cost) และ 3) ประกาศให้ผู้อื่นได้ทราบโดยทั่วกันว่าตนได้ปฏิบัติไปเช่นนั้น โดยได้พิณิจพิเคราะห์แยกแยะว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้ว (Saying openly that you are acting on your understanding of right from wrong)

เมื่อบุคคลใดมีคตินิยมทั้ง 7 ประการครบถ้วน ก็ถือได้ว่าเป็นผู้ที่มี “Integrity” คำว่า “Integrity” นี้ มีรากศัพท์มาจากคำศัพท์ภาษาละตินว่า “Integer” ซึ่งแปลว่า Wholeness หรือความครบถ้วน สมบูรณ์ ความเป็นจำนวนเต็ม ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วก็จะได้ความหมายที่ลึกซึ้งว่า คนที่จะเป็นคนเต็มคนนั้น ย่อมจะต้องมี Integrity เป็นคุณธรรมประจำตัว แต่ทั้งนี้ ธาณินทร์ กรัยวิเชียร ไม่สามารถหาถ้อยคำ ในภาษาไทยเพียงถ้อยคำหนึ่งมาเพื่ออธิบายความหมายของคำดังกล่าวได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ความ และกล่าวต่อว่า คำว่า Integrity มีความหมายรวมถึง ความหนักแน่น ความน่าเชื่อถือ การยึดมั่น ในหลักการและความถูกต้อง ดังนั้น จึงเห็นว่า ในการฝึกเด็กไทย ควรเพิ่มคตินิยมอีก 5 ประการ เพื่อให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมอันดีและวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย คือ 1) ความกตัญญู กตเวทิต (Gratitude) 2) ความสุภาพนอบนวล (Politeness) 3) การมีสัมมาคารวะต่อผู้มีอาวุโส (Respect for elders) 4) การรักษาคำพูด (Promise) และ 5) จิตสำนึกสาธารณะ และการเสียสละเพื่อส่วนรวม (Public conscience)

3.4 คุณธรรมพื้นฐาน 3 ประการ สำหรับสังคมไทย

ในปัจจุบัน สังคมไทยได้มีการเน้นการพัฒนาคุณลักษณะที่สำคัญของบุคคลตามคุณธรรมหลัก 3 ประการ ได้แก่ 1) ความซื่อสัตย์ 2) ความรับผิดชอบ 3) ความพอเพียง ซึ่งเป็น 3 คุณธรรมหลักสำคัญของบุคคลที่จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งจะกล่าวพอสังเขป ดังนี้

1) ความซื่อสัตย์ (Honesty)

ความซื่อสัตย์ มีความหมายที่กว้างขวาง ครอบคลุมหลายมิติ ถือว่าเป็นพื้นฐานที่จำเป็นของการทำงานอันจะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของสังคมและประเทศชาติสำหรับคำที่ใกล้เคียงกับคำว่าซื่อสัตย์ คือ ความซื่อตรง มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ เช่น ความซื่อสัตย์ – ซื่อตรง หมายถึง การยึดถือและปฏิบัติตามหลักความจริง มีสัจจะ ไม่โกหก ไม่หลอกลวง ไม่ลักขโมย ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่คิดเอาประโยชน์ใส่ตนหรือทำลาย ทำร้ายผู้อื่นทางกาย วาจา และใจ การกระทำทางบวก คือ ความเอื้ออาทร ช่วยเหลือ จริ่งใจกับผู้อื่น โดยการทำตามที่ได้พูดไว้ การทำตามคำมั่นสัญญา ไม่เอาเปรียบคนอื่นซึ่งจะสร้างความเชื่อถือ ไว้วางใจต่อกันได้

ความซื่อสัตย์ – ซื่อตรง บุคคลอาจกระทำต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อสังคม กระทำในหน้าที่การงาน หรือในชีวิตประจำวัน และมีความเกี่ยวข้องกับความพอเพียง พอประมาณ และการมีความรับผิดชอบต่อผู้อื่น ต่อหน้าที่ ต่อหน่วยงานและต่อสังคมของตน ในปัจจุบัน ความซื่อสัตย์ – ซื่อตรง ทวีความสำคัญและกลับมาสู่ความสนใจของสังคมมากกว่าในอดีต ทั้งนี้ เพราะเกิดเหตุการณ์ความไม่ซื่อสัตย์ขั้นรุนแรง และมากมายขยายตัวในหลายวงการและในหลายประเทศ ไม่เว้นแม้แต่ในวงวิชาการและวงการศึกษา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะความย่ำแย่จากลักษณะวัตถุนิยมที่เพิ่มขึ้นตามความเจริญ ทางวิทยาศาสตร์

และเทคโนโลยี และการแก่งแย่งแข่งขันอย่างเข้มข้น ทำให้เกิดความจำเป็นต้องเป็นผู้ชนะ เพราะผู้แพ้ไม่เป็นที่ต้อนรับในสังคมทุนนิยม

2) ความรับผิดชอบ (Responsibility)

คุณธรรมที่ควบคู่กับความซื่อสัตย์ และมีความเกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่อย่างเต็มที่เต็มความสามารถ คือความรับผิดชอบ โดยความรับผิดชอบ หมายถึง การตระหนักรู้ การยอมรับและการกระทำที่บุคคลถือว่าเป็นหน้าที่ของตน ตามบทบาทหน้าที่ต่างๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย หรือการคิดได้ด้วยตนเอง หรือเกิดจากการประเมินผลดีหรือผลเสียที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตน

พฤติกรรมรับผิดชอบ หมายถึง การเสริมสร้าง ป้องกัน และ หรือการแก้ไขที่ผู้กระทำมีเจตนาจะทำให้เกิดผลดีที่น่าปรารถนา และลดผลเสียที่เกิดขึ้น (หรือจะเกิดขึ้น) โดยกระทำในลักษณะต่างๆ เช่น อบรมเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมต่อการพัฒนาด้านต่างๆ ของเด็ก การพัฒนานักเรียนของครู อาจารย์ การพัฒนาเพื่อนลูกน้อง การพัฒนาตนทางด้านการเรียน การทำงาน การรักษาสุขภาพ ศาสนา การดูแลผู้สูงอายุ พฤติกรรมการเป็นพลเมืองดีในหน่วยงาน พฤติกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรต่างๆ

3) ความพอเพียง (Moderation/Restraint)

ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความพอเพียง มักมีผู้ใช้ควบคู่กัน “ความพอประมาณ” หมายถึง การหลีกเลี่ยงความสุดโต่ง และเลือกที่จะปฏิบัติสายกลาง เป็นหนึ่งในสามห่วง ที่สำคัญอีกสองห่วง คือ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันตน เมื่อบุคคล กลุ่มคน หรือสังคมใด มีสามห่วงนี้ และอีกสองเงื่อนไข คือ คุณธรรม (ซึ่งมักจะเน้นความซื่อสัตย์สุจริต) และหลักวิชา-ความรู้ จะทำให้เกิดผลดีคือ ความสมดุล การปรับตัวได้ และความพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง,2547)

คนไทยจำนวนมากเข้าใจว่า “ความพอเพียง” เป็นการปฏิบัติหรือนิสัยที่ดีของบุคคล ของครอบครัว ของหน่วยงาน หรือของชุมชน ทางด้านที่เกี่ยวกับการอดออม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสาธารณสุข การพึ่งตนเองโดยการทำการเกษตร เช่น ปลูกผัก เลี้ยงไก่ ไข่กินเอง และที่เหลือนำไปขายได้ ไม่เป็นหนี้สิน สิ่งใดเห็นว่ามันน้อยเกินไป ก็เพิ่มให้มากขึ้น สิ่งใดมีมากเกินไป ก็ทำให้ลดลงบ้าง กระทำในสิ่งที่ควรกระทำ และมีความสามารถคาดการณ์ไกล มุ่งอนาคต และความคุมตัวเองให้อุดได้ รอได้เพื่อผลผลิต และผลลัพธ์ที่เหมาะสมและยั่งยืน

ความพอเพียงพอประมาณ อาจปรากฏในลักษณะทางจิต และพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคล เช่น การใช้ของอย่างคุ้มค่า ซึ่งหมายถึง การนำสิ่งของที่เคยใช้แล้วมาใช้ซ้ำ (Reuse) การซ่อมแซมสิ่งที่สึกหรอหรือชำรุด (Repair) เพื่อให้สามารถนำมาใช้ได้อีก การลดการใช้ให้อยู่ในปริมาณที่ต่ำ พอจำเป็น (Reduce) เช่น น้ำ ไฟฟ้า กระดาษ เป็นต้น รวมทั้งการปฏิเสธสิ่งที่ไม่ไปสู่การทำลาย หรือการทำร้ายสภาพแวดล้อม เช่น ถูพลาสติก น้ำยาเคมี สารที่เป็นพิษ เป็นต้น (Reject) นอกจากนั้น ยังมีการนำสิ่งที่เหลือใช้ไปแปลงสภาพให้สามารถนำมาใช้ใหม่ได้ (Recycle) เช่น วัสดุที่เป็นพลาสติก เหล็ก แก้ว ส่วนพฤติกรรม

การประหยัดและออม พฤติกรรมไม่เบียดเบียนตนเอง และชีวิตสัตว์ ตลอดจนการดำรงชีวิตแบบชาวพุทธ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม

4. คุณธรรมพื้นฐานสำหรับนักบริหาร

คุณธรรมสำหรับนักบริหารในมุมมองของผู้เขียน ควรมากกว่าคุณธรรมพื้นฐานสำหรับสังคมไทย ในความเห็นของผู้เขียน คุณธรรมพื้นฐานสำหรับนักบริหารควรประกอบด้วยหลักธรรมอย่างน้อย 4 ประการ ได้แก่ 1) หลักการครองตน 2) หลักการครองคน 3) หลักการครองงาน และ 4) หลักความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งจะได้กล่าวพอสังเขปดังนี้

1) หลักการครองตน

นักบริหารที่ดีมีคุณธรรม ควรจะต้องหมั่นปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี การมีบุคลิกภาพที่ดี คือการเป็นผู้มีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี สุขภาพกายที่ดี หมายถึง มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีท่วงท่ากิริยา รวมทั้งการแต่งกายที่สุภาพ เรียบร้อย สะอาด ดึงาม และ ดูสง่างามสมฐานะ ส่วนการมีสุขภาพจิตที่ดี หมายถึง เป็นผู้มื่อธยา ศัยใจคอที่ดึงาม เป็นคนดี มีศีลธรรม มีความประพฤติปฏิบัติ ทางกาย และทางวาจา สุภาพ เรียบร้อย ไม่ประพฤติเบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น เป็นผู้มื่อจิตใจกว้างขวาง ไม่คับแคบ รู้จักเสียสละ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ให้ความช่วยเหลือสังคม

2) หลักการครองคน

นักบริหารที่ดีมีคุณธรรม ควรต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นผู้มื่อบุญบารมี มีความเมตตา กรุณา และน้ำใจกับคนรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็นลูกค้ำ เพื่อนร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา มีความรักและปรารถนาให้ผู้อื่นอยู่ดีมีสุข การเป็นผู้มื่อผู้นำของกลุ่มคนจำนวนมากในองค์กรต่างๆ นักบริหารที่มีบารมี จะเป็นผู้นำที่ดีและได้รับความเคารพนับถือ เชื่อถือไว้วางใจจากผู้ใต้บังคับบัญชา

3) หลักการครองงาน

นักบริหารที่ดีมีคุณธรรม ควรต้องเป็นผู้มีความรักในงานธุรกิจที่ตนมีหน้าที่รับผิดชอบอยู่ และควรที่จะต้องเอาใจใส่ กระตือรือร้นในการเรียนรู้งาน เพิ่มพูนวิชาความรู้ความสามารถในการประกอบกิจการงาน ขยันหมั่นเพียร และมุ่งมั่นที่จะทำงานในความรับผิดชอบ หรือในกิจการงาน อาชีพของตนให้สำเร็จเรียบร้อยอยู่เสมอ หมั่นเอาใจใส่ “ติดตามผลงาน และ/หรือ ตรวจงาน” ในธุรกิจของตน เพื่อประกอบการพิจารณาวินิจฉัย ตัดสินใจและสั่งการให้กิจการงานทุกหน่วยดำเนินตามนโยบายและแผนงานให้เป็นไปวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

4) หลักความรับผิดชอบต่อสังคม

นักบริหารที่ดีมีคุณธรรม ควรต้องมีความสำนึกในหน้าที่ที่ความรับผิดชอบต่อทุกภาคส่วน คือทั้งต่อลูกค้ำ ได้แก่ การผลิตสินค้าหรือให้บริการที่มีคุณภาพไม่แสวงหาหรือค้ำกำไรเกินควร และต่อสังคมประเทศชาติ ให้ความเจริญ สันติสุข และมั่นคง โดยพึงสำนึกไว้เสมอว่าการประกอบธุรกิจให้

ประสบความสำเร็จ นักบริหารจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนไม่ใช่เพราะจากคนภายในองค์กร ธุรกิจของเราเองเท่านั้น บรรดาลูกค้าและเพื่อนร่วมวงการธุรกิจ ตลอดจนสังคมรอบข้างที่ใกล้ชิดกับแหล่งประกอบธุรกิจ และสังคมประเทศชาติในภาพรวม

หลักปฏิบัติในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมของนักบริหารที่ดี ได้แก่การละเว้นจากการประกอบธุรกิจที่ทำให้สังคมเสื่อมทั้งทางด้านจิตใจ ศีลธรรม และสร้างค่านิยมที่ผิด เช่น การเปิดแก๊งอบายมุข แหล่งการพนัน การค้าประเวณี การไม่สนับสนุนให้เกิดการกระทำผิดกฎหมาย การไม่ประกอบธุรกิจที่ทำลาย หรือก่อกมลภาวะให้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การให้ความเคารพในสิทธิทางปัญญาของผู้อื่น หรือธุรกิจอื่น โดยไม่ลอกเลียนความคิดการผลิตของตนแบบของผู้อื่นโดยไม่ได้อนุญาต การให้ความร่วมมือกับทุกฝ่ายในชุมชนเพื่อการสร้างสรรค์สังคม และการสร้างงานแก่คนในชุมชนให้สอดคล้องกับศักยภาพของชุมชนนั้นๆ

5. บทสรุป

การเป็นนักบริหารที่ดีควรมีความรู้ความเข้าใจและประพฤติปฏิบัติตามคุณธรรมขั้นพื้นฐานของการเป็นนักบริหารที่ดี ผู้เขียนจึงได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน กล่าวคือ “คุณธรรม” คือ คุณงามความดีที่ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย “จริยธรรม” คือ ความประพฤติที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากคุณธรรมของตัวผู้ปฏิบัติเอง ดังนั้นคุณธรรมและจริยธรรม เมื่อรวมกันแล้วจึงหมายถึง สิ่งที่คนทั่วไปได้ด้วยตัวเองว่าสิ่งใดควรปฏิบัติ สิ่งใดควรละเว้นการปฏิบัติ เพื่อความสงบสุขของการอยู่ร่วมกันในสังคม จะมีขึ้นได้ต้องได้รับการอบรมและหมั่นฝึกฝนปฏิบัติอยู่เสมอ

เพื่อความเข้าใจตรงกันในเรื่องคุณธรรมพื้นฐานของสังคมที่พึงปฏิบัติ ได้มีหน่วยงานต่างๆ เสนอแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับสังคมไทยอย่างหลากหลาย ดังเช่น ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมได้เสนอคุณธรรมของสังคมไว้ 8 ประการ แยกออกเป็นสองประเภทคือ คุณธรรมที่ควรยึดถือปฏิบัติ ประกอบด้วย “ซื่อสัตย์ ประหยัด” และคุณธรรมที่ต้องสร้างให้มีขึ้นในตนเองเมื่อเข้าสู่สังคม ประกอบด้วย “วินัย สุภาพ สามัคคี มีน้ำใจ กตัญญู” สำหรับสถาบันแห่งชาติ เพื่อการพัฒนาเด็ก และครอบครัว ได้เสนอว่า สังคมไทยควรเร่งปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้กับประชาชนไทย โดยเป็นการจัดกลุ่มตามมิติการแสดงพฤติกรรมตั้งแต่ระดับตนเอง ผู้อื่น และสังคม โดยแบ่งออกเป็น 4 ชุดคุณธรรม คือ 1) คุณธรรมที่เป็นปัจจัยแรงผลักดัน 2) คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง 3) คุณธรรมที่เป็นปัจจัยเหนี่ยวรั้ง และ 4) คุณธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุน

หัวใจของคุณธรรมและจริยธรรมก็คือ การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องและชอบธรรม หรือ “Integrity” ซึ่งมีความหมายที่ค่อนข้างกว้าง ยากที่จะหาคำไทยเพียงถ้อยคำจำกัดความเพียงคำใดคำหนึ่งมาอธิบาย เพราะมีความหมายรวมถึง ความหนักแน่น ความน่าเชื่อถือ การยึดมั่นในหลักความถูกต้อง ซึ่งผู้ที่มี Integrity ต้องเป็นผู้ที่ แยกได้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด ปฏิบัติในสิ่งที่ตนเองคิดว่าถูก ประกาศให้ผู้อื่นทราบว่าคุณได้ปฏิบัติในความเชื่อเช่นนั้น ซึ่งได้วิเคราะห์แล้วว่าถูกต้อง

การกำหนดคุณธรรมขั้นพื้นฐานที่คนไทยควรประพฤติปฏิบัติ เพื่อกำหนดอัตลักษณ์ของสังคมไทย ควรจะเป็นคุณธรรมที่เข้าใจง่าย ซึ่งสมาชิกคุณธรรมแห่งชาติ กำหนดหลักคุณธรรมที่สำคัญของบุคคลไว้ 3 ประการ ซึ่งสามารถปรับใช้ได้กับทุกหน่วยงาน ทุกภาคส่วน ประกอบด้วย 1) ความซื่อสัตย์ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จำเป็นของการทำงานอันจะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของสังคมและประเทศชาติ ยึดหลักความจริง มีสัจจะ ไม่คอร์รัปชั่น ไม่เอาเปรียบ 2) ความรับผิดชอบ คือ การยอมรับและปฏิบัติตามหน้าที่ของตน ตามที่ได้รับมอบหมายหรือคิดได้ด้วยตนเองว่าเมื่อปฏิบัติไปแล้วจะเกิดผลดีหรือผลเสียจากการที่ได้กระทำลงไป และ 3) ความพอเพียง มักใช้คู่กับความพอประมาณ หมายถึง การหลีกเลี่ยงความสุดโต่ง และเลือกที่จะปฏิบัติทางสายกลาง สิ่งใดมากเกินไปให้ลดลง สิ่งใดลดลงให้เพิ่มขึ้น กระทำในสิ่งที่ควรกระทำ ไม่มากไม่น้อยเกินไป ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งคุณธรรมที่กล่าวมานี้เหมาะสมสำหรับสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คนในสังคมที่กำลังเผชิญกับปัญหาทุนนิยมโลกาภิวัตน์ และวัฒนธรรมที่หลากหลาย แต่ถ้าคนในสังคมประพฤติปฏิบัติตามคุณธรรมพื้นฐานที่กล่าวแล้ว ย่อมจะทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่น่าอยู่และสงบสุขมากขึ้น

สำหรับนักบริหารที่ดีก็ควรยึดถือปฏิบัติตามคุณธรรมพื้นฐานที่คนในสังคมควรต้องประพฤติปฏิบัติ และต้องมีคุณธรรมเพิ่มขึ้นจากคนทั่วไป ทั้งนี้ เพราะนักบริหารต้องรับผิดชอบการบริหารงานทั้งภายในและภายนอกองค์กร เช่น ความสัมพันธ์กับลูกค้า ตลอดจนสังคมและสิ่งแวดล้อม และเพื่อให้การบริหารงานขององค์กรเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในบทนี้ได้นำเสนอคุณธรรมพื้นฐานสำหรับนักบริหารรวม 4 ประการ ประกอบด้วย 1) หลักการครองตน ควรจะต้องปฏิบัติตนให้มีสุขภาพกายที่ดี มีสุขภาพอนามัย การแต่งกาย บุคลิกภาพที่ดี และต้องมีสุขภาพจิตที่ดี ประพฤติปฏิบัติดี มีศีลธรรมช่วยเหลือสังคม 2) หลักการครองคน ต้องมีความเมตตากรุณา รักและปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขไม่ว่าจะเป็นลูกค้า เพื่อนร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา 3) หลักการครองงาน ต้องรักในธุรกิจที่ตนรับผิดชอบอยู่ ต้องมุ่งมั่นเอาใจใส่ หมั่นติดตามผลงาน ตรวจสอบงานในธุรกิจของตน เพื่อให้งานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และสุดท้าย 4) หลักความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในปัจจุบันที่นักบริหารต้องมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม และประเทศชาติ เพราะการสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมย่อมก่อให้เกิดความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และจะช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม
2. จงอธิบายคุณธรรมพื้นฐานสำหรับสังคมไทย ตามข้อเสนอของสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มาพอสังเขป
3. จงอธิบายความหมายของ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และความพอเพียง มาพอสังเขป
4. คุณธรรมพื้นฐานสำหรับนักบริหารมีกี่ประการ อะไรบ้าง จงอธิบายมาพอสังเขป
5. จงอธิบายความแตกต่างระหว่าง คุณธรรม และจริยธรรม ตามความเข้าใจของตนเอง

กิจกรรมการเรียนรู้การสอนประจำบท

1. การบรรยายประกอบสไลด์ Microsoft Power Point
2. ศึกษาเอกสารประกอบการสอน
3. การตอบคำถามท้ายบท
4. กิจกรรมเสริมบทเรียน

สื่อการเรียนรู้การสอน

1. สไลด์ Microsoft Power Point ประกอบการสอน
2. เอกสารประกอบการสอน
3. ตัวอย่างคุณธรรมจริยธรรมที่ดี

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตความสนใจ และความตั้งใจเรียน
2. สังเกตการให้ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
3. ตรวจสอบผลงานการทำแบบฝึกหัดท้ายบท การทำรายงานและการศึกษาค้นคว้า